

ΕΙΝΕ ΤΟ

“ΠΕΡΙ ΤΡΙΩΝ ΕΝ ΟΥΡΑΝΩ, ΜΑΡΤΥΡΩΝ,, (Α΄ ΙΩΑΝ. Ε΄ 7-8)

ΓΝΗΣΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΧΩΡΙΟΝ;

(Μελέτη ἐπὶ τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Κ. Διαθήκης)

ΥΠΟ ΦΙΛΟΘΕΟΥ Κ. ΠΕΡΕΪΔΟΥ, ΠΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ

[Πτ. Θ. (ΑΘΗΝ.) καὶ Β. Litt. (Οξου)]

6. Εἴσαδος τῆς γλώσσης ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ.

Πρῶτον τὸ χωρίον φαίνεται ἐν μεταφράσει τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνόδου τοῦ Λατερανοῦ, συνελθούσης τὸ 1215, οὔση συγχρόνῳ πρὸς αὐτὴν τὴν Σύνοδον. Τὸ Λατινικὸν κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Quemadmodum in canonica Johannis epistola legitur: Quia tres sunt qui testimonium dant in coelo Pater, Verbum et Spiritus Sanctus et hi tres unum sunt, Statimque subsungitur: et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus aqua et sanguis; et tres unum sunt, sicut in quibusdam codicibus legitur»¹, τὸ δ' ἀντίστοιχον ἑλληνικὸν ἔχει ὡς ἑξῆς «ὄν τρόπον ἐν τῇ κανονικῇ τοῦ Ἰωάννου ἐπιστολῇ ἀναγινώσκεται ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, Λόγος καὶ Πνεῦμα Ἅγιον· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν· εὐθύς τε προστίθησι *** καθὼς ἔν τισι κώδιξιν εὐρίσκειται». Ἡ ἑλληνικὴ ὁμῶς αὕτη μαρτυρία, ὡς μετάφρασις ἐκ Λατινικῆς πηγῆς δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀνεξάρτητον βαρῦτητα παρὰ τὴν ἐκ τῶν Λατινικῶν πηγῶν.

Τῆς φράσεως ποιεῖται χρῆσιν μετὰ ταῦτα ἀτελῶς Ἐμμανουὴλ ὁ Καλέκας, κατὰ τὸν ιδ' αἰῶνα², καὶ ἴσως καὶ Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος, κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα³. ἀμφοτέροι ὁμῶς οὗτοι ἔγραψαν ὑπὸ Λατινικὴν ἐπίδρασιν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 237.

1. Παρὰ Westcott. μν. ἐρ. σελ. 206. Ἡ τελευταία σημείωσις in codicibus quibusdam ἀναφέρεται εἰς τὰς τελευταίας λέξεις—et tres unum sunt—αἵτινες παρελείποντο ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων κωδίκων τῆς Βουλγάτας. *Ibid.* Note.

2. «Τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, ὁ πατήρ, ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον», παραλείπει δηλονότι τὸ «ἐν τῷ οὐρανῷ» καὶ τὸ «οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν». (Tischendorf, *Novum Testamentum Graece*, Ed. Octava. in loc.)

3. Τὸ χωρίον εὔρηται ἐν τῷ 13ῳ αὐτοῦ λόγῳ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐκφράζονται ἀμφιβολαὶ ἂν εἶνε γνήσιος μὴ περιεχόμενος εἰς τοὺς δύο Μοσχαϊκοὺς κώδικας (δρα Tischendorf in loc.).

Τέλος ἡ φράσις εὔρεν εἴσοδον εἰς Λατινοελληνικὸν κώδικα τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος, τὸν Cod. Vat. Ottob. 162, καὶ εἰς ἑλληνικὸν τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος, τὸν Cod. Montfort. Dubl. 34 (Cod. Britannicus τοῦ Ἑράσμου). Ἀξιοσημείωτον τῶν κωδίκων τούτων εἶνε ὅτι ἀκολουθοῦσι τὴν Βουλγάταν ἐν τῇ παραλείψει τοῦ εἰς τὸ ἐν εἰσι—μετὰ τοῦ χωρίου τῶν ἐπὶ γῆς μαρτύρων. Ἡ γλῶσσα δ' ἀμφοτέρων, ἰδίᾳ τοῦ Montf. ἀποδεικνύει ἀσφαλῶς ὅτι τὸ ἑλληνικὸν εἶνε μετάφρασις ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ¹.

Τὸ χωρίον ὡς ἐξῆς δίδεται εἰς τοὺς δύο τούτους κώδικας :

Cod 34	Cod 162 Montfor	
ὅτι τρεῖς εἰσιν	quia tres sunt	ὅτι τρεῖς εἰσιν
οἱ μαρτυροῦντες	qui testimonium dant	οἱ μαρτυροῦντες
ἐν τῷ οὐρανῷ	in coelo	ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
πατὴρ λόγος καὶ πνεῦμα	pater verbum et spiritus	πατὴρ λόγος καὶ πνεῦμα
ἅγιον	sanctus	ἅγιον
καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς	et hi tres	καὶ οἱ τρεῖς
ἐν εἰσι	unum sunt	εἰς τὸ ἐν εἰσι
καὶ τρεῖς εἰσιν	et tres sunt	καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρ-
οἱ μαρτυροῦντες ἐν τ. γ.	qui testimonium dant	τυροῦντες ἐπὶ τῆς γῆς
πνεῦμα ὕδωρ καὶ αἷμα	in terra	τὸ πν. τὸ ὕδ. καὶ τὸ αἰ-
εἰ τὴν μαρτυρίαν...	spiritus aqua et sanguis	μα εἰ τὴν μαρτυρίαν...
	si testimonium...	

7. Ἔντυποι ἐκδόσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Οἱ ἐκδοταὶ τῆς Πολυγλώττου Κομπλουτενσιου παραγέβαλον ἄλλην μετάφρασιν ἐκ τῆς Βουλγάτας, ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ κώδικος 162 ². Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἑράσμος (1516) εἶχε δημοσιεύσῃ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐκδοσιν τῆς ΚΔ. εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἄνευ τοῦ χωρίου τῶν τριῶν μαρτύρων μετὰ τῆς σημειώσεως: «In Graeco Codice tantum hoc reperio de testimonio triplici ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα». Περὶ τῆς φράσεως—et hi tres unum sunt—τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν ἐν τῇ μετάφρασει τοῦ σημειοῦ «Hi redundat

1. Ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Dr Dobbin ὅτι ὁ Cod. Montf. εἶνε «μεταγραφὴ μετ' αὐθαιρέτων καὶ φαντασιωδῶν παραλλαγῶν» ἐκ τοῦ Κώδικος ἐν τῷ Κολλεγίῳ τοῦ Lincoln ἐν Ὁξφόρδῃ (No 39), ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ γλῶσσα δὲν ἀπαντᾷ. (Codex Montfortianus, σελ. 57 παρὰ Westcott, μν. ἔρ. σ. 206.

2. Αἱ λέξεις—ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ—ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ τοῦ κώδικος εἶνε λίαν παράδοξον φαινόμενον. Ἐνδεχόμενον τὸ—ἐπὶ—νά εἶχε κακοαναγνωσθῆ—ἀπὸ—ὡς ἐγένετο ἐν τῇ ἀντιστοιχῇ φράσει, καὶ ὁ μεταφραστὴς νὰ ἠγνόει τὸ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ—νά ἀνταποκρίνηται ἀκριβῶς εἰς τὸ—ἐπὶ τῆς γῆς. (Westcott, μν. ἔρ. σ. 207, ὑποσ.).

Neque est unum sed in unum, εἰς τὸ αὐτό, in sine, in idem. Ἐν δευτέρῳ ἐκδόσει του (1518) ἐπίσης παρέλειψε τὴν φράσιν. Ἐν τῇ τρίτῃ ὁμως (1522) συμμορφούμενον πρὸς ὑπόσχεσίν του ἐν συζητήσει πρὸς τὸν Stunica, ὅτι θὰ παρενέβαλλε τὸ χωρίον, ἔαν καὶ εἰς ἕν μόνον ἑλληνικὸν χειρόγραφον εἰδοσκοπετο, καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτον ἐν τῷ μεταξὺ εὐρέθη, ὁ Κώδιξ 34, περιέχον τούτο, ὁ Ἐρασμος προσαέθηκε τὸ χωρίον.

Αἱ λέξεις μετὰ ταῦτα διεσκευάσθησαν κατὰ τὴν φρασεολογίαν, ἄνευ χειρογραφικῆς μαρτυρίας καὶ τέλος τὸ ὅλον χωρίον ἔλαβε τὴν μορφήν, τὴν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Στεφάνου (1550) καὶ Ἑλζεβιῶ (1633), τῷ παραδεγμένῳ λεγομένῳ κειμένῳ ¹.

Ἐν τοῖς ἀκολούθοις πίναξι δίδονται οἱ κύριοι τύποι, καθ' οὓς τὸ ὅλον χωρίον φαίνεται εἰς τὰς πρώτας ἐντύπους ἐκδόσεις τῆς Κ. Δ.

<i>A' Ἐκδ. Ἐράσμ. 1516</i>	<i>Γ' Ἐκδ. Ἐρ. 1522</i>	<i>Δ' Ἐκδ. Ἐρ. 1527</i>
ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες	ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, πατὴρ λόγος καὶ πνεῦμα ἅγιον καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ	ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ,
τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν.	πνεῦμα καὶ ὕδωρ καὶ αἷμα καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν.	πνεῦμα καὶ ὕδωρ καὶ αἷμα καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν.
<i>Ἐκδ. Κομπλ. 1514</i> Cod. Rav.	<i>Ἐράσμ. 3, 1522</i>	<i>Ἐκδ. Στεφ. 1550. Ἑλζ.</i> <i>1633. Παραδ. κείμ.</i>
ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ πατὴρ καὶ ὁ λόγος	ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ πατὴρ λόγος καὶ	ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ πατὴρ ὁ λόγος καὶ τὸ

1. Ὁ ὄρος «παραδεγμένον κείμενον» (Textus Receptus) δὲν σημαίνει ὅτι τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ ἐκκλησίας τινὸς [τῷ ὄντι ἡ Ρωμαϊκὴ ἐκκλησία οὐδέποτε ἐδέξατο αὐτὸ ἐπισημῶς ἢ ἀνεπισήμως], ἢ ὑπὸ Χριστιανῶν, ἀλλ' ἐκ τινος φράσεως, τὴν ὁποίαν περιέχει ὁ πρόλογος εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ΚΔ. ὑπὸ Ἑλζεβιῶ (1633) «Textum ergo habes nunc ab omnibus receptum».

Ἔκδ. Κομπλ. 1514

Ἔρασ. 3, 1522

Ἔκδ. Στεφ. 1550. Ἐλ.

καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα	πνεῦμα ἅγιον	ἅγιον πνεῦμα
καὶ οἱ τρεῖς	καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς	καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς
εἰς τὸ ἓν εἰσι.	ἓν εἰσι.	ἓν εἰσι.
καὶ τρεῖς εἰσιν	καὶ τρεῖς εἰσιν	καὶ τρεῖς εἰσιν
οἱ μαρτυροῦντες	οἱ μαρτυροῦντες	οἱ μαρτυροῦντες
ἐπὶ τῆς γῆς	ἐν τῇ γῇ	ἐν τῇ γῇ
τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ	πνεῦμα καὶ ὕδωρ καὶ	τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ
καὶ τὸ αἷμα.	αἷμα.	καὶ τὸ αἷμα.
* *	καὶ οἱ τρεῖς	καὶ οἱ τρεῖς
* *	εἰς τὸ ἓν εἰσιν.	εἰς τὸ ἓν εἰσιν.
εἰ τὴν μαρτυρίαν...	εἰ τὴν μαρτυρίαν...	εἰ τὴν μαρτυρίαν..

Ὅταν τὸ χωρίον ἐκτίησατο πλέον θέσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ τῆς ΚΔ. ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ κειμένου τῶν ἄλλων μεταφράσεων. Ὁ Gutbir καὶ Schaaf παρενέβαλον αὐτὸ εἰς τὸ κείμενον τῆς Peshittá. Ἐπίσης εἰσήχθη εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ἀρμενικῆς καὶ Σλαβικῆς καὶ τῶν λοιπῶν νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν Μεταφράσεων ¹.

8. Πόρισμα ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν πηγῶν.

Δύο παρατάξεις παλαιούσιν ἐν τῷ προκειμένῳ πρὸς κατίσχυσιν, μία ἡ μαρτυρία τῆς παρουσίας τοῦ χωρίου ἐν Ἰατινικοῖς κώδιξι καὶ Πατράσι, καὶ ἡ ἑτέρα, ἡ μαρτυρία τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς κώδιξι καὶ Πατράσι.

1. Ὁ Λούθηρος οὐδέποτε εἰς τὰς μεταφράσεις αὐτοῦ παρεδέχθη τὸ χωρίον καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῶν σχολίων αὐτοῦ κηρύττει αὐτὸ ὑποβολιμαῖον. Ἐν τῇ δευτέρῃ ὁμως ἐκδόσει ἠκολούθησε τὴν τρίτην ἐκδοσιν τοῦ Ἐράσμου, καὶ παρεδέχθη τὰς λέξεις. Τὸ πρῶτον αὐταὶ ἐνεφανίσθησαν εἰς μεταφράσεις γενομένας ἐν Ἑλβετίᾳ, ὡς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Froshover (1525). Τὸ πρῶτον ἐξετυποῦντο αὐταὶ διὰ διαφόρου τύπου εἴτε ἐντὸς ἀγκυλῶν. Ἡ ἐκδοσις τοῦ Brvllinger (1552), ἦτο ἡ πρώτη ἣτις ἀφῆρεσε τὰς ἀγκύλας.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Tyndall ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐκδόσει (1525) ἐξετύπωσε τὸ χωρίον ὡς γνήσιον, ἐν τῇ δευτέρῃ (1534) καὶ τρίτῃ (1535) ἐντὸς ἀγκυλῶν καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ διὰ διαφόρου τύπου. Ἐν τῇ ἐκδόσει ὁμως τῆς Γενεύης [1557] ἡ διαφορὰ τοῦ τύπου καὶ αἱ ἀγκύλαι ἐξαφανίζονται καὶ τὸ Authorized Version (1611) ἐκλαμβάνει αὐτὰς ὡς γνησίας. Ἡ ἐκδοσις ὁμως τοῦ 1881 (Revised version) παραλείπει αὐτὰς τελείως, οὕτως ὥστε σήμερον ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἡμιπισήμως ἀναγνωρίζει τὸ νόθον τῶν λέξεων λέγομεν δ' ἡμιπισήμως καθότι τῶν δύο κειμένων Authorized καὶ Revised γίνεται ἐξ ἴσου χορήσις.

Περὶ τὸν νὰ σημειώσωμεν ὅτι πᾶσαι αἱ κριτικαὶ ἐκδόσεις τῆς ΚΔ ἀπὸ τοῦ Lachmann ἀνεξαιρέτως παραλείπουσι τὰς λέξεις

Ὡς ὑπαινέχθημεν ἀνωτέρω θὰ ἦτο πολὺ ριψοκίνδυνον νὰ παρίδωμεν τὴν ἀξίαν τοσούτων σοβαρῶν μαρτύρων τῆς παραδόσεως τοῦ ἱεροῦ κειμένου, ὡς εἶναι οἱ Ἑλληνικοὶ κώδικες καὶ νὰ στηριξώμεν τὴν βεβαιότητα ἡμῶν ἐπὶ ὀλίγων ἢ καὶ διαφορουμένων μαρτυριῶν Λατινικῆς πηγῆς.

Ὡς εἶδομεν κατὰ τοὺς τέσσαρας πρώτους αἰῶνας οὐδὲν περὶ τῆς υπάρξεως τοῦ χωρίου ἵχνος εὐρίσκομεν, εἴτε ἐν ἑλληνικοῖς κώδικεσιν, εἴτε ἐν Μεταφράσεσιν ἢ Πατράσι, πλὴν τῶν τῶν Λατινικῶν. Τὸ χωρίον εἶνε λίαν πολὺτιμον καὶ ἀποτελεσματικὸν διὰ τὴν περὶ ἀγίας Τριάδος διδασκαλίαν, εἴτε ἢ διατύπωσις εἶνε «εἰς τὸ ἓν εἰσι», εἴτε «ἓν εἰσι». Ἐὰν ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης εἶχε γράψῃ τὰς λέξεις ταύτας, εἶνε ἐντελῶς ἀκατανόητον καὶ ἀνεξήγητον πῶς δὲν θὰ ἐγίνοντο αὐτῶν χρῆσις. Ἄγνοια αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑποτεθῇ, καθότι ἢ παρὰ τοῖς Πατράσι ἀναγραφὴ χωρίων ἐκ τῆς ΚΑ. εἶνε τόσον ἀφθονος, ὥστε λίαν δεδικαιολογημένως θὰ ἔλεγέ τις ὅτι τὰς διαφοροὺς αὐτῆς φράσεις καὶ λέξεις ἐγνώριζον καὶ ἐχρησιμοποιοῦν ὡς διδάσκαλος γνωρίζει καὶ χρησιμοποιοεῖ τὴν Γραμματικὴν καὶ τὰ διάφορα αὐτῆς τμήματα καὶ κανόνας.

Καὶ ἐν τούτοις οὐδεὶς Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖται αὐτοῦ χρῆσιν ἐν ταῖς περὶ ἀγίας Τριάδος συζητήσεσιν. Ἐλέχθη ὅτι οἱ Πατέρες ἀπέστησαν τοῦ νὰ ποιήσωνται αὐτοῦ χρῆσιν, διότι ἠδύνατο νὰ ἐκκληθῇ ἐν συνδιασμῷ πρὸς τὸν στίχον 7, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἀπέφυγον δηλονότι τὸ χωρίον καθότι διέβλεπον ὅτι θὰ ἐστρέφετο κατ' αὐτῶν ἀντὶ νὰ ὑποδείξωσιν ὅτι ὑπεστήριξε τὰς ἀπόψεις αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων ὅστις τοῖς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ χωρίου, ἄνευ τῶν ἀμφισβητουμένων λέξεων, ὅχι μόνον ἀπέφυγε τὰς λέξεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σκοποῦ ἀπέκρουεν αὐτάς!

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅμως θὰ περιέμενέ τις ὅτι οἱ Αἰρετικοὶ αὐτοὶ θὰ ἐπωφελοῦντο τοῦ χωρίου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόψεων αὐτῶν. Γνωρίζομεν ὅτι οἱ Αἰρεσιάρχαι, ἂν μὴ πάντες, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐντριβεστάτοι τοῦ περιεχομένου τῶν Γραφῶν, πλεῖστοι δὲ τῶν αἰρετικῶν καὶ εὐφυέστατοι. Δὲν θὰ διέφευγεν ἄρα τὴν ὀξυδερ-

1. Λατινικῆς πηγῆς ὁ Λατινοελληνικὸς κώδικς D (Bezae) διακρίνεται διὰ τὰς προσθαφαιρέσεις αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερὸν κείμενον. Πρβλ. τὸ ἐν αὐτῷ Λκ. 5' 5, εἰς ὃ προστίθεται ἢ περιέρχεται φράσις «τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ, εἶπεν αὐτῷ ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας ὃ ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου».

κειαν αὐτῶν τοσοῦτων ἰσχυρὸν εἰς χεῖρας αὐτῶν ὄπλον. Ἐν τούτοις ὁμως δὲν ἔχομεν δεδομένα ὅτι οὗτοι ἐχρήσαντο τῷ χωρίῳ. Ἐὰν οὕτω συνέβαιναν, οἱ ὀρθόδοξοι δὲν θὰ ἀπεσιώπων καὶ θὰ ὑπεδείκνυον τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου. Προφανῶς λοιπὸν οὐδέτερον μέρος εἶχεν εἶδησιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ περὶ τριῶν ἐν οὐρανῷ μαρτύρων χωρίου¹.

~~Τοσαῦτα δὲ βαρυσήμαντον χωρίον, εἴαν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ
δεις θὰ ἐτόλμα νὰ ἀφαιρέσῃ.~~

Ἐπίσης ἀποβαίνει τὰ μάλιστα ἀκατανόητον πῶς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐτηρεῖτο τὸ χωρίον ἐκτὸς τοῦ κειμένου παντὸς χειρογράφου καὶ μεταφράσεως. Καὶ τηρούμενον δὲ πάλιν πῶς κατόπιν εὔρεν εἴσοδον εἰς τὸ κείμενον ὡς γνήσιον; Νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Λατῖνος ἐκεῖνος ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν τοῦτο ἦτο ὁ μακάριος ἀνήρ, ὅστις ἠτύχησε νὰ μεταφράσῃ ἐκ τοῦ αὐτογράφου τοῦ Ἀποστόλου; Εἶνε ὁμως γνωστὸν ὅτι λίαν ἐνωρὶς τὰ αὐτόγραφα τῶν Ἀποστόλων ἀπώλοντο.

Ἀπεδείχθη ὅτι τὰ χωρία Τερτυλλιανοῦ καὶ Κυπριανοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθημεν ἀνωτέρω, ἔχονται ἄλλης ἐννοίας παρὰ ἀναγραφῆς χωρίου ἐκ τῆς ἐπιστολῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ πρὸς σιγμὴν ὅτι τὸ χωρίον ἦτο γνωστὸν εἰς αὐτοὺς καὶ τινὰς μεταγενεστέρους Λατίνους συγγραφεῖς, οὐδόλως τοῦτο θὰ ἀπαδείκνυε ὅτι τὸ χωρίον εἶνε γνήσιον. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη γενομένη δεκτὴ θὰ ὑπέκειτο πολὺ ἀπατηλῇ βάσει ἐν τῇ ἐρεύνη πρὸς ἐξακριβώσιν τοῦ αὐθεντικοῦ ἱεροῦ κειμένου. Ἀντιμέτωπον αὐτῆς ἔχουσα τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας, τοὺς ἀρχαίους ἐκκλησιαστικοὺς Πατέρας καὶ συγγραφεῖς, τὰς ἀρχαίας Μεταφράσεις καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν Λατῖνον Λέοντα Ρώμης, καὶ δὴ τὸν Ὠριγένην,² εἴαν ἐλάμβρα-

1. Πρβλ. Plummer, μν. ἔρ. σ. 164.

2. Ἄξιοσημείωτον θεωροῦμεν τὴν ἀπουσίαν τοῦ χωρίου παρ' Ὠριγένει καὶ Λέοντι Ρώμης.

Ὁ Ὠριγένης, γνωστὸς διὰ τὰς κριτικὰς ἐπὶ τῆς ὅλης Γραφῆς μελέτας καὶ ἐργασίας αὐτοῦ, εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ παραθέσῃ τὸ χωρίον α' Ἰωάν. ε' 7-8, πράττει ὁμως τοῦτο ἀνευ τῶν ἀμφισβητουμένων λέξεων, ὡς ἐξῆς ἀέν τῇ ἐπιστολῇ ὁ μαθητὴς Ἰωάννης τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πνεῦμα ἀνέγραψε τὰ τρία εἰς ἓν γενόμενα 4.148 Tischendorf. in loc.), ὁ δὲ Λέων Πάπας Ρώμης (ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς Φλαβιανὸν τῷ περιφίμῳ αὐτοῦ Τόμῳ καλουμένῳ) αὐτὸς Λατῖνος καὶ Λατινιστὴ γράψας, παραθέτων ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ἰωάννου ἀπὸ τοῦ στίχου 4 καὶ αὐτὸν τὸν ὑπὸ συζήτησιν στίχον, οὐδὲν περὶ τῶν τριῶν ἐν οὐρανῷ μαρτύρων λέγει, ἀλλ' ἀπλῶς Quia tres sunt qui testimonium dant Spiritus, aqua et sanguis, et tres unum sunt. (Ὁ Τόμος παρὰ T.H. Bindley: The oecumenical documents of the faith. London, 1899, σελ. 201]. Ἐὰν τὸ χωρίον ἦτο γνήσιον πάντως ὁ Πατὴρ οὗτος θὰ ἐγνώριζεν αὐτό

νε τὴν προτίμησιν θὰ ἀπετέλει σαθρὰν βάσιν κριτικῆς τοῦ κειμένου¹. Καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναφωνήσῃ μετὰ τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὡς ἐκεῖνος περὶ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως *Ecquid verisimile est ut tot et tantae Ecclesiae in unam fidem erraverint*», οὕτω καὶ ἡμεῖς περὶ τοῦ χωρίου «Ἐἶνε πιστευτὸν ὅτι τόσαι καὶ τοσοῦτον σπουδαῖαι πηγαὶ καὶ ἀθενεῖται ἐπλανήθησαν δίδουσαι ὁμόφωνον μαρτυρίαν;».

9. Ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι.

Ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα λοιπὸν ἐκ λόγων ἐξωτερικῶν στρέφονται κατὰ τῆς γνησιότητος τοῦ χωρίου τῶν τριῶν μαρτύρων. Μήπως ὁμως ὑπάρχουσι λόγοι ἐσωτερικοὶ ὑποστηρίζοντες τὴν γνησιότητα αὐτοῦ; Τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, εἴτε διὰ τὸν ἕνα εἴτε διὰ τὸν ἄλλον λόγον, εὔρην εἰσόδον εἰς τὸ ἱερὸν κείμενον καὶ ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Φέρεται τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ εὐρύτερος τύπος τοῦ ὄλου χωρίου εἶνε ἀναντιρρήτως πολὺ ὑπέρτερος τοῦ βραχυτέρου, οὐδέποτε δὲ ὁ συγγραφεύς, εἰὰν διανοεῖτο τὸν πρῶτον θὰ ἐγκατέλειπεν αὐτὸν ἵνα γράψῃ τὸν δεύτερον². Πρὸ τῆς ἀφθόνου ὁμως συρροῆς τοσοῦτων μαρτυ-

1. Ἄν τὸ χωρίον τοῦτο θεωρηθῇ γνήσιον ἐκ τῶν πρὸ ἡμῶν μαρτυριῶν, τότε καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρῶνται καὶ πολλὰ ἄλλα χωρία καὶ λέξεις, αἵτινες δὲν διετηρήθησαν εἰς τὸ παραδεδογμένον κείμενον. Ἡ ἐπιστολὴ πρὸς Λαοδικεῖς (Κολ. δ' 16) ὑποστηρίζεται ἐκ τῶν Λατινικῶν χειρογράφων in Cav Tol. Ἐν Ἰωάν. ε' 6 σχεδὸν πᾶσαι αἱ Λατινικαὶ πηγαὶ ἀναγινώσκουσι *Christus ἀντι Spiritus*, ἐν ε' 9 ὁ Tol προστίθει *quem misit salvatorem super terram, et Filius testimonium perhibuit in terra scripturas perficiens* : et nos testimonium perhibemus quoniam vidimus eum, et annuntiamus vobis ut credatis ; et ideo qui κτλ. (Hort, μν, ἐρ, σ. 105). Σύμπλεγμα ὄλον ἀρχαίων Λατινικῶν χειρογράφων τοῦ τύπου τοῦ χειρογράφου Tol, προστιθέασιν εἰς τὸ β' 17, «*quomodo Deus manet in aeternum*» ἐν ε' 20 in Tol τὴν γλῶσσαν «*quia (Tol quoniam) filius dei venit et carnem induit nostri causa et passus est et resurrexit a mortuis; adsupsit nos et dedit nobis sensum ut κλπ*», ἐν δὲ τῷ αὐτῷ στίχῳ in Montf. μετὰ τῆς Βουλγάτας (Ἰλ. Ἀμβρ. Vig. Fulg. Leo) ἀναγινώσκουσι *simus (ᾧμεν) sumus (ἔσμεν)*. Καὶ ὁμως οὐδεὶς θὰ ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ πρὸς Λαοδικεῖς, λέξεις καὶ φράσεις ὅλαι δέον νὰ προστεθῶσιν εἰς τὸ ἱερὸν κείμενον.

Ἐπίσης καὶ κατ' ἀντίστροφον λόγον πολλὰ χωρία σήμερον γνήσια θεωρούμενα θὰ ἔπρεπε νὰ κηρυχθῶσι νόθα καθότι αἱ ὑπὲρ αὐτῶν μαρτυρίαι εἶνε πολὺ ὀλιγώτεραι καὶ ἀσθενέστεραι ἢ αἱ κατὰ τῆς γνησιότητος τοῦ πρῶτου τριῶν μαρτύρων ἐν οὐρανῷ χωρίου.

2. Παρὰ Plummer, μν. ἐρ, σ. 167—168.

ριῶν περὶ τοῦ ἐναντίου ὃ εὐλογοφανῆς οὗτος λόγος δὲν δύναται νὰ ἀντιστῆ. Ἐὰν ἕξ εἴκοσι καὶ ἑνὸς φοιτητῶν κρατούντων σημειώσεις ἐκ παραδόσεως ἑνὸς καθηγητοῦ, οἱ εἴκοσιν εἶνε ὁμόφωνοι ἐν τῇ ἀποδόσει μιᾶς δυσνοήτου φράσεως τοῦ καθηγητοῦ, εἰς δὲ τὰ γραπτὰ ἑνὸς ὑπάρχει τι τὸ πρόσθετον, τὸ ὁποῖον διασαφηνίζει τὴν δυσνόητον φράσιν, τὸ γεγονός, τοῦτο δὲν θὰ μᾶς ἐπειθῆν ὅτι οἱ εἴκοσιν ἐπιληθήθησαν περὶ τὴν ἀπόδοσιν, ὃ εἰς δὲ μόνος ἀπέδωκεν ὀρθῶς. Ὅπου αἱ ἐξωτερικαὶ μαρτυρίαι εἶνε ἄφθονοι, ἁρμονικαὶ καὶ πειστικαί, αἱ ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι, δὲν ἔχουσι μεγάλην βαρύτητα. Τὸ πρᾶγμα θὰ διέφερον ἐὰν αἱ ἐξωτερικαὶ μαρτυρίαι, αἱ παραλείπουσαι τὴν φράσιν, ἀπασαί ἠνωμένα, παρίστων τὸν Ἀπόστολον ἀναγράφοντα βλασφημίαν τινά. Ἡ ἔνωσις καὶ ὁμοφωνία αὐτῶν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἰς οὐδὲν θὰ ἴσχυον καὶ θὰ ἀπερρίπτομεν αὐτὰς ἀμέσως. Τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν συμβαίνει, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εὐδοοῦται τόσον καλῶς, ἄνευ τῶν λέξεων, ὅσον καὶ μετὰ τῶν λέξεων.

Αἱ ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι δὲν εἶνε πάντοτε ἀρκεταὶ ἐν τῇ ἀποπειρᾷ πρὸς ἐξιχνίασιν τοῦ τι ἔγραψεν εἰς συγγραφεύς. Ἄφ' ἑαυτῶν δύναται νὰ καθορίσῃσι τί δὲν ἔγραψεν οὗτος, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ἐναντίον. Εἶνε δυνατόν λέξεις καὶ φράσεις ὡς ἄριστα νὰ ἁρμόζωσιν εἰς τὸ ὑποκείμενον καὶ εὐρίσκωνται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ συμφραζόμενα, δὲν δύναται ὅμως ἐκ τούτου νὰ ἀποδείξωσιν ὁποῖόν τι πραγματικῶς ἔγραψεν. Ἄνευ ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν δυνάμεθα νὰ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν ἔγραψεν «ὁ λόγος οὐ δύναται ἐλθεῖν ἐν σαρκί», ἄνευ ὅμως ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τί πραγματικῶς ἔγραψεν. Ἐὰν δὲ πληθὺς ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν μαρτυρῶσιν ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔγραψεν «ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο», εἶνε ἀνόητον νὰ προσπαθῶμεν νὰ εὕρωμεν τί δέον νὰ ἔγραψεν. Ἐπίσης ἐν τῷ προκειμένῳ, εἶνε ἀνόητον νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι δύνανται νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ χωρίον. Ἄλλαις λέξεσιν, ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι, καίτοι μόναι δύνανται νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἐν χωρίῳ εἶνε νόθον, μόναι οὐδέποτε δύνανται νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἐν χωρίῳ εἶνε γνήσιον.

Ἄλλὰ καὶ λεπτομερέστερον ἐξεταζόμενα αἱ ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι ὀδηγοῦσιν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ καὶ αἱ ἐκ τῶν χειρογράφων, μεταφράσεων καὶ συγγραφέων μαρτυρίαι.

I. Αἱ ἐμβόλιμοι λέξεις διακόπτουσι καὶ καταστρέφουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ στίχου. Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶνε περὶ τῆς μαρτυρίας ὅτι «Ἰησοῦς

ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», τὴν ὁποίαν δίδει τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οὐχὶ δὲ ὅτι τὰ τρία ἓν εἰσιν. Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶνε τριπλῆ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Νόμου ¹, εἶνε δὲ ἡ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς μαρτυροῦντος περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ἢ τοῦ ὕδατος ἓν τῷ βαπτίσματι, καὶ ἡ τοῦ αἵματος ἓν τῷ πάθει αὐτοῦ. Αἱ τρεῖς δ' αὖτις μαρτυραὶ «εἷς, τὸ ἓν εἰσι», τοῦτέστιν, εἰς μίαν κατεῦθυνσιν τείνουσι, εἰς ἓν ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Οἱ τρεῖς οὗτοι μάρτυρες ἀνακεφαλαιοῦνται κατὰ τὸν συνήθη τῷ Ἀποστόλῳ τρόπον ² ἐν σίχῳ 8. Αἱ ὑποβολιμαῖαι ὁμως λέξεις ἀποτελοῦσιν ἀνεπιτήδευτον παρένθεσιν, ἥτις δύναται νὰ ἀποφευχθῆ ἂν αὐταὶ παρενθεθῶσι μετὰ τὸν στίχον 8, ὅπως, ὡς γεγονός, εὐρίσκομεν εἰς τοὺς κώδικας m q Cav Tol. Τοῦτο ὁμως μαρτυρεῖ ὅτι ἡ γένεσις τοῦ χωρίου ὀφείλεται εἰς ἀρχικὸν σχόλιον ἐπὶ τοῦ στίχον 7.

1. Ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης οὐδαμοῦ τῶν Γραφῶν αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ «τοῦ Πατρὸς» καὶ «τοῦ Λόγου» ἐν συνδυνασμῷ. Ὁμιλεῖ περὶ «Θεοῦ» καὶ «τοῦ Λόγου» ³, ἢ περὶ «Πατρὸς» καὶ «τοῦ Υἱοῦ» ⁴, οὐχὶ ὁμως περὶ «τοῦ Πατρὸς» ἐνάρθρως καὶ «τοῦ Λόγου». Φαινομενικὴν ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ Ἰωάν. α' 14 (καὶ ὁ Λόγος... καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν... ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός). Σημειωτέον ὁμως τὸ ἀναρθρον τῆς λέξεως «Πατῆρ» ἐνῶ ἐν τῷ λόγῳ χωρίῳ φέρεται ἐνάρθρως «ὁ Πατῆρ». Ὁ Ἰωάννης οὐδέποτε χρῆται τῇ λέξει Πατῆρ ἀνάρθρως, ἐν δὲ τῷ Ἰωάν. α' 14 ἡ ἔννοια εἶνε «δόξα υἱοῦ μονογενοῦς ἐπὶ ἀποστολῇ τινι παρὰ πατρός».

3. Ἡ λέξις «Λόγος», ὡς ὄρος τεχνικός, ἰδιάζων ἄλλως τε τῷ Ἰωάννῃ, οὐδαμοῦ ὑπ' αὐτοῦ, εἴτε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, εἴτε ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ κυρίῳ σώματι τοῦ ἔργου. Τετράκις ἀπαντῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ⁵, καὶ ἅπαξ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ⁶, χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ προλόγῳ ἢ τῇ εἰσαγωγῇ. Ἄπορον δὲ πῶς εἰς ὀλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ εὐαγγελίου, ἐνῶ συχνάκις χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος «Υἱός», νὰ μὴ γείνη τοῦ ὄρου «Λόγος» χρῆσις καὶ μόνον ἐνταῦθα.

4. Ἐκκλησιαστικὴ εἶνε καὶ ἡ σαφήνεια τῆς ἐκφράσεως περὶ ἁγίας

1. Δευτ. ιθ' 15. Πρβλ. Ματ. ιη' 16, β' Κορ. ιγ' 1, Ἑβρ. ι' 28.

2. Πρβλ. Ἰωάν. ιβ' 49-50.

3. Ἰωάν. α' 1, 2, 13, Ἀπ. ιθ' 13.

4. α' Ἰωάν. β' 22, 23, 24.

5. Τρεῖς ἐν α' 1, καὶ ἅπαξ ἐν α' 11.

6. α' Ἰωάν. α' 1.

Τριάδος. Οὐδεὶς Ἀπόστολος ἢ Εὐαγγελιστὴς ἐκφράζεται τόσον σαφῶς καὶ ἐναργῶς περὶ τῆς ὑποστάσεως καὶ ἐνότητος τῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἐν τῇ Κ. Δ. οὐδαμοῦ ὑπάρχει παράλληλον χωρίον προσεγγίζον κἄν πρὸς τὴν σαφήνειαν. Ἡ περὶ ἁγίας Τριάδος μαρτυρία ὁμοιάζει πρὸς τὴν θεολογικὴν φρασεολογίαν μεταγενεστερᾶς ἐποχῆς, καὶ ὡς προσθέτει ὁ Plummer, ἐὰν τὸ χωρίον ἦτο, πρωτότυπον, θὰ ἐπέσυρε σοβαροτάτας ἀμφιβολίας, ἐὰν ἦτο αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ σύγγραμμα Ἀποστολικόν.

5. Αὐτὴ ἡ μαρτυρία ἐν τῷ οὐρανῷ θὰ ἦτο τόσον ἀνωφελής, ὅσον καὶ δι' ἡμᾶς ἀκατανόητος. Οἱ τρεῖς μαρτυροῦσι τῷ ἀνθρώπῳ περὶ τῆς υἰότητος καὶ θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς οὗτος ὁ Υἱός, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποσταλὲν κατὰ τὴν Πεντηκοστήν, αὐτὸς ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς καὶ τῶν ἀποστόλων Αὐτοῦ διὰ μέσου τῆς Π. καὶ ΚΔ.¹ Ἐνταῦθα δὲ τὰ τρία θεῖα πρόσωπα τίθενται τρεῖς ἀντιστοιχοὶ μάρτυρες τῆς τριπλῆς ἐν τῇ γῆ μαρτυρίας. Δὲν ἀποτελεῖ ἡ ἀντιστοιχία αὕτη ἀπρέπειάν τινα; Θὰ ἐδικαιούτο δὲ τις νὰ ἐρωτήσῃ—πρὸς τίνα μαρτυρεῖται ἐν τῷ οὐρανῷ; Τοῖς Ἀγγέλοις; Καὶ ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν ὅτι οὗτοι ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης μαρτυρίας, ὅποια τις ἢ σχέσις πρὸς τὰ συμφραζόμενα; οὐδὲν περὶ τούτου λέγεται. Δὲν δύναται δὲ πάλιν νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ τρεῖς εἶνε ἐν τῷ οὐρανῷ, μαρτυροῦσι δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, διότι ρητῶς λέγεται ὅτι ἐν τῷ οὐρανῷ μαρτυροῦσιν οἱ τρεῖς οὗτοι, ἐνόσφ ἐν τῇ γῆ τρεῖς ἄλλοι μαρτυροῦσιν.

6. Ἡ προσθήκη «καὶ οἱ τρεῖς ἐν εἰσι», εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπερ χρησιμεύει διὰ συζητητικῶς σκοποῦς, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον, τὰ συμφραζόμενα οὐδ' ἐμῶς ἀπαιτοῦσιν. Ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται οὐχὶ ὅτι οἱ τρεῖς μάρτυρες δέον νὰ εἶνε ἐν κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦτο θὰ ὑπετίμα τὴν ἀξίαν τῆς μαρτυρίας, ἀλλ' ὅτι οἱ τρεῖς δέον νὰ συμφωνῶσιν, ὅπερ θὰ ὑπερετίμα τὴν ἀξίαν τῆς μαρτυρίας.

10. Συμπέρασμα.

Τὸ περὶ τῶν τριῶν ἐν οὐρανῷ μαρτύρων χωρίον, ἐν ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἀμφισβητούμενα χωρία τῆς Κ. Δ. ὡς γνήσια Ἀποστολικά, ἀποτελεῖ σαφῆ καὶ λελαξευμένην μαρτυρίαν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου θὰ προσέβλεπε πρὸς αὐτὸ μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μετ' εὐλαβοῦς φροντίδος θὰ ἐφέρετο περὶ τὴν περιφύλαξίν του. Ἀλλὰ τὸ φύσει ἐρευνητικὸν τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα ἐνδιαφέρεται καὶ ἱκανοποιεῖται οὐχὶ ἐν τῷ ὅτι ἀπλῶς συμφέρει, ἀλλ' ἐν τῷ τί ἐστὶ τὸ ἀληθές. Κατὰ τὴν θεῖαν ρῆσιν—ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς—φροντίζει νὰ ἐξακριβώσῃ καὶ τίνας αὐταὶ γνήσιαι. Ἄν ἡ τυπογραφία ὑπῆρ-

γεν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς συγγραφῆς τῆς ΚΔ. καὶ οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς τύποις ἐξέδιδον τὰς Γραφὰς αὐτῶν, μετὰ προσθήκης, ἔστιν ὅτε, καὶ πῖνακος τυπογραφικῶν σφαλμάτων καὶ παροραμάτων τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα θὰ ἐπανεπαύετο ὅτι ἐκληρονόμησε ταυτούσιον τὴν πνευματικὴν τῶν ἱερῶν συγγραφέων ἐργασίαν. Δυστυχῶς ὁμως τὸ μέσον τοῦτο πολὺ βραδύτερον ἀνεκαλύφθη καὶ γνωρίζομεν ὅτι λίαν ἐνωρὶς τὰ χειρογράφα τῆς ΚΔ. διέφερον εὐρέως ἀλλήλων ¹, οὕτως ὥστε καὶ λίαν ἐνωρὶς πάρεστη ἀνάγκη τῆς ἀντιβολῆς τῶν χειρογράφων καὶ ἐξακριβώσεως τοῦ γνησίου κειμένου.

Τῆς γενικῆς ταύτης τύχης δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ συμμερισθῆ καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου διὰ τῆς ὑπάρξεως ἐν αὐτῇ χωρίου, διὰ τὸ ὅποιον ὑφίσταται ἐκτεταμένη διαφωνία. Συνεπῶς δεόν νὰ ὑποβληθῆ εἰς δοκιμασίαν καὶ κριτικὴν ἐξέτασιν, κατὰ πόσον θὰ ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ ὅλους τοὺς ὅρους τοὺς ἀπαιτούμενους διὰ τὴν γνησιότητα.

Τὸ χωρίον ὡς εἶδομεν δὲν ὑπάρχει εἰς οὐδένα μεγαλογράμματον ἑλλ. κώδικα.

Οὔτε εἰς μικρογράμματον ἑλληνικὸν πρὸ τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος· ἐκ τῶν 250 καὶ πλέον μικρογραμμάτων, δύο μόνον (162 καὶ 34) περιέχουσι τοῦτο, καὶ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσι καταφανῆ δείγματα οὐχὶ πρωτοτυπίας ἀλλὰ μεταφράσεως ἐκ τῆς Βουλγάτας.

Οὔτε εἰς τινὰ μετάφρασιν ἀρχαιότεραν τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων, εἰμὴ εἰς ἀντίτυπά τινὰ Παλαιολατινικοῦ κειμένου.

Οὔτε εἰς τινὰ μετάφρασιν ἀρχαιότεραν τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος εἰμὴ τῆς Βουλγάτας.

Οὔτε εἰς τινὰ Ἑλληνα Πατέρα καὶ συγγραφέα ἐν ταῖς περὶ ἀγίας Τριάδος συζητήσεσι, καίτοι τὸ χωρίον θὰ ἦτο λίαν ἀποτελεσματικὸν κατὰ τοῦ Σαβελλιανισμοῦ καὶ Ἀρειανισμοῦ.

Οὔτε εἰς τινὰ Λατῖνον προγενέστερον τοῦ ε' αἰῶνος. Ἡ παρουσία τοῦ χωρίου εἰς Λατινικὰς πηγὰς δὲν δύναται νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν βαρύτητα τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων τῆς ἀπουσίας μαρτύρων.

Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ἀλλὰ καὶ διότι καὶ αἱ μαρτυρίαι ἐκ λόγων ἐσωτερικῶν, ὄχι μόνον δὲν ὑποστηρίζουσι τὴν γνησιότητα τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καί, στρέφονται κατ' αὐτῆς, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ χωρίον εἶνε ὑποβολιμαῖον, καὶ ἄρα νόθον. Ὡς τοιοῦτον δὲ καὶ πρὸς περιφρούρησιν ἀνοθεύτου «τοῦ λόγου τῆς ζωῆς» δεόν, ἐν κριτικῇ ἐκδόσει τοῦ ἱεροῦ κειμένου, νὰ παραλειφθῆ ².

1. Ὅρα παραλλαγὰς μετὰξὺ τῶν διαφορῶν χειρογράφων καὶ πρβ. Εἰρ. Contra Haeres. IV. 6. 1, γ. 30, 1. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. IV 6, Ὁριγ. Comment. in Matth. IX. 19 «νυνί...πολλὴ γέγονεν ἡ τῶν ἀντιγράφων διαφορὰ».

1. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπείας πρὸς κριτικὴν ἐκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἔτους 1904. Διετηρήθη οὐχ ἤττον, ὡς εἶδομεν, κατὰ γνώμην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (Ὅρα Πρόλογον τῆς ἐκδόσεως, σελ. 5').